

HUNYADI MÁTYÁS (1458-1490)

A trónralépés körülményei

- Hunyadi János halála után: V. László Cillei Ulrikot nevezi ki nándorfehérvári főkapitánnyá
- Hunyadi László –ígéret a királyi várak és jövedelmek átadásáról
- de: Cillei Ulrik nándorfehérvári főkapitány megölése
- Buda: Hunyadi László lefejezése
- Mátyást magával vitte Prágába, ahol V.László meghalt
- köv.: polgárháború – a Szilágyi-testvérek (Mátyás anyja, Erzsébet és nagybátyja, Mihály) vezetik a Hunyadi-ligát
- 1458. január: Szegedi egyezség: Szilágyi Mihály, Garai László nádor és Újlaki Miklós vajda között
- Mátyás király lesz + feleségül veszi Garai Annát
- Szilágyi Mihály: kormányzó lesz
- Garai László: büntetlenséget szerez
- 1458. január: országgyűlés: királlyá választják – Szilágyi Mihály 15 ezer fegyverest vonultatott fel – a királyválasztó országgyűlésen megerősítette a nemesek jogait: az ország védelme a király kötelessége, nem vet ki rendkívüli adókat, nem alkalmaz idegeneket a kormányzásban

A trón megszilárdítása 1458-1464

- 1458. február: Budai Nagyboldogasszony-templom: koronázás
- célja: belső rend megteremtése
- középnemesi többségű országgyűléssel próbálta visszaszorítani a bárók hatalmát
- 1458 nyara: országgyűlés – a nemesség jogainak megerősítése a támogatásért
- a bárók hatalmának megtörése:
- új embereket emelt be a hatalomba a középnemességből- általában a Hunyadi-ház familiárisai: Gutai Országh Mihály, Szapolyaiak, Báthoryak, Bakócz Tamás (jobbágyból lett esztergomi érsek)
- 1458: Szilágyi Mihály, Garai László, Újlaki Miklós félreállítása
- Garai László helyett Gutai Országh Mihály kinevezése nádorrá
- Szilágyi Mihály Mátyás ellen fordult, de nem ütött pártot ellene – a déli végeken a török ellen harcolva fogságba esett, fogságban halt meg.
- Garai László és Újlaki Miklós: liga Mátyás ellen: III. Frigyes meghívása a trónra
- Mátyás legyőzte a pártütők + Frigyes seregét
- 1463. Bécsújhely: megegyezés: Mátyás király
- 80 ezer forintért visszakapja a koronát
- ha fiúutód nélkül hal meg, Frigyes örökli a trónt
- Felvidék: Giskra huszitáit legyőzte + megegyezés:Lippa, Solymos várának átengedése, ha Giskra Mátyás hűségére tér - a fogságba esett huszitákat besorozza (ez lesz a fekete sereg alapja)

Külpolitika: a török ellen – a hagyományok folytatása – aktív védekezés politikája

- II. Mohamed elfoglalta Szerbiát + fontos végvárakat: Galambóc, Szendrő elfoglalása
- 1463. hadjárat: 1463. Jajca, 1464. Szrebrenik bevétele
- köv.: Bosznia északi része magyar, déli török fennhatóság alatt

- A déli végvári vonal megerősítése: második végvárvonal kiépítése-Zengg, Bihács, Jajca, Banja Luka, Szrebenik, Szabács, Pétervárad, Zimony, Temesvár, Lugos, Karánsebes, Szörény
- Tisztségek adományozása: horvát-szlavón bán, temesi ispán, erdélyi vajda- feletek a határok védelméért

Gazdaság és társadalom Mátyás korában

- népességnövekedés: 3.5 – 4 mill fő
- fejlődés: árutermelés és pénzgazdálkodás egyre inkább elterjedt
- mezővárosok fejlődése ⇒ mezőgazdasági árutermelés növekedése
- piacok kialakulása: a mezővárosok vonzáskörzetében, de: országos piacok is kialakulnak
- mezőgazdaság: háromnyomásos gazdálkodás, gabonatermelés, kertészet, szőlőművelés - szarvasmarha, ló, juh
- parasztság: a gazdagabb réteg bérbe vette az elnéptelenedett jobbágytelkeket – itt: bérmunka: mezővárosi nincstelének, zsellérek
- földesurak: a kilencedből származó termények piaci értékesítése
- ipar: céhes keretek, Bártfa környékén megjelenik az első szétszórt manufaktúra (vászonnal foglalkozott).
- de: az ipar még mindig elmarad a nyugati színvonal mögött: lásd –
- külkereskedelem: behozatal: iparcikkek: textil, fém, fűszerárak – nagyobb értékben, mint a kivitel:nemesfém, élelmiszer, réz, állat, bor

Központosító politika: 1464-1471

- 1464. Székesfehérvár: koronázás a Szent Koronával - központosító politika kezdete

Államszervezeti reformok: központosított államhatalom

- 1464 után nemesség és az egyház érdekeit egyre kevésbé vette figyelembe
- 1464 után nem hívta össze évente a rendeket – rendeletekkel kormányzott
- hivatalnokok, szakemberek alkalmazása a központi kormányhivatalokban
- bárók hatalmának ellensúlyozása a cél
- hivatalnokok: középnemesi, polgári vagy jobbágyi származásúak
- növelte a szakképzett hivatalnokok számát
- a bárói befolyás alatt álló királyi tanács háttérbe szorítása – helyette:
- államügyek intézésére: kancellária: a titkos és a főkancellária egyesítése – élén: bizalmasa
- főkincstartó helyett: kincstartó – nem báró, hanem polgári származású: Ernuszt János (volt bécsi kereskedő)
- igazságszolgáltatás változása: a királyi személyes jelenlét és a királyi különös jelenlét bírósága helyett létrehozta a személynöki széket – élén a személynök, alatta pedig szakképzett ítélmesterek (Thuróczy János)
- továbbra is a köznemességgel ellensúlyozta a bárók hatalmát – a nemesi vármegye hatáskörét, önállóságát növelte – ez csorbította a központi kormányzat hatáskörét

Mátyás jövedelmei

- 1467 Kincstári reform: az államháztartás újjászervezése: új adók bevezetése
- a pénzügyi igazgatás élén: kincstartó - a polgári származású Ernuszt János
- 1467. füstpénz (kapuadó helyett)– háztarasonként szedi a 20 dénárt – telkes jobbágyoktól+ zsellérektől és jobbágytelken élő nemesektől is (az egytelkes nemesség a jobbágyterhek 50%ig adózott)

- rendkívüli hadiadó: néha többször is egy évben
- de: a földesúr jogtalan adóval nem terhelhette a jobbágyát
- harmincadvám helyett: koronavám – az új adók célja: az elődök által adományozott mentességek megszüntetése
- Mátyás jövedelmei: adók (jobbágyok adója, városok adója, kereskedelem megadóztatása), regálék (sóregálé, nemesfém, pénzverés, rézeladás), a királyi birtokok jövedelme és nemzetközi segélypénzek = 750 000 ~1 millió forint – Európa leggazdagabb uralkodóihoz hasonló
- de: nem a városok adóiból származik a jövedelem nagy része
- az állami adók terhét (tehát a központosítás terhét) a jobbágyság viselte
- A jövedelmek nagy részét a végvári rendszer és a zsoldosereg fenntartására kellett fordítani

Fekete sereg:

- A királyi hatalom alapja:
- Zsoldosereg: husziták, cseh, német, lengyel zsoldosok + magyarok (Magyar Balázs, Kinizsi Pál)
- Létszáma: 15-20 ezer; nehéz-és könnyűlovasság, gyalogosok, tüzérség
- fenntartása: óriási költség

Külpolitika

- török ellen: védekezés – kerülte a döntő összecsapást
- végvári vonal karbantartása, fejlesztése
- okai: Magyarország nyugati segítség nélkül nem elég erős
- saját nyugati törekvései is a török elleni harc elhanyagolását eredményezték
- 1474: a török Váradig benyomult az országba
- 1476. – a török délvidéki betörésére válaszképpen elfoglalta Szabácsot
- 1479. Kenyérmező: Kinizsi Pál és Báthory István erdélyi vajda – megállítják az Erdélyre támadó törököket- de: a pápa nem támogatja Mátyást kellően –ezért:
- 1483. öt évre szóló béke a törökkel – 1520-ig folyamatosan megújították ezt a magyar királyok
- de: a béke alatt a Délvidéken folytatódottak a harcok - csak nagyobb hadjáratok nélkül
- köv.: a Délvidéken állandósult a hadiállapot
- végvárak szerepe kettős: a portyák kivédése és portyák indítása + nagyobb támadás megállítása a felmentő sereg megérkezéséig
- nyugati politika: célja a NRCS cím megszerzése
- a pápa eretnekké nyilvánította Podjebrád Györgyöt – köv.:
- 1468. Mátyás hadba szállt a cseh trón megszerzéséért – de: Podjebrád lemondott a trónról Jagelló Ulászló javára, akit III. Frigyes elismert cseh királynak
- köv.: 1475. Olmützi béke: Ulászló és Mátyás között: elismerték egymás cseh királyságát – felosztották maguk között a területeket: Mátyásé lett Szilézia, Morvaország és Lausitz
- de: III. Frigyes nem ismerte el Mátyást cseh királynak – köv.:
- 1477. Mátyás támadása – és győzelme – Frigyes békére kényszerült + elismerte Mátyást cseh királynak
- 1482. Mátyás újabb támadása – 1485. Bécs elfoglalása –de:
- 1486. a német rendek mégis Frigyes fiát, Miksát választották meg német királynak
- és: Frigyes nem mondott le a magyar trón örökléséről

Belpolitika

- központosító politikája miatt és a törökkel szembeni passzív magatartása miatt ellene fordultak a rendek, sőt saját hívei is
- 1467. Erdélyben felkelés – gyorsan leszereli
- 1471. Vitéz János és Csezmiczei János (Janus Pannonius) vezetésével: összeesküvés:
- Jagelló Kázmér lengyel herceg meghívása a trónra – Mátyás leleplezte az összeesküvést: Vitéz János fogságban, Janus Pannonius menekülés közben halt meg
- Köv.: Ezek után Mátyás nem bízott meg a környezetében – egyre inkább az akaratát feltétlenül végrehajtó emberekkel vette magát körül
- 1476. Beatrix nápolyi királylány – nincs törvényes utód
- 1482-től: Corvin János trónutódlásának előkészítése: a nemeseket Corvin János hitére eskette fel
- 1485. nádori törvények – nádor szerepét megnövelte – ezzel is a rendeket akarta háttérbe szorítani
- 1486. középnemesség helyzetét ismét megerősítette a megyékben
- a honorbirtokokat középnemesi származásúaknak adta

Mátyás a reneszánsz uralkodó

- nevelője: Vitéz János – humanista műveltséget sajátított el
- idegen nyelvek: latin, cseh, német
- diplomáciai, katonai tapasztalatok szerzése apja mellett
- a hadtudományokban elméletileg is képzett – a kor egyik legjelentősebb hadvezére
- erőskezű, határozott, elszánt, ugyanakkor igazságos és emberséges uralkodó volt (az ellene lázadókkal nem számolt le véres kézzel)
- 1476: Beatrix – a királyi udvart reneszánsz fejedelmi központtá alakítja
- Mátyás őszinte barátja minden művészetnek
- humanisták: Antonio Bonfini és Galetto Marzio, Vitéz János, Janus Pannonius
- Vajdahunyadvár, Buda, Visegrád reneszánsz stílusú részeit Mátyás építtette
- Bakócz-kápolna
- hatalmas könyvtára, a Corvina eredetileg 2500 könyvet tartalmazott – Mátyás halála után széthordták
- Másfélszáz kötet maradt fenn: Festői díszítésük módja a felidézi a pompaszerető, művészetkedvelő budai királyi udvart
- Mátyás fölismerte könyvnyomtatás jelentőségét: Hess András nyomdája – Mátyás támogatásával nyílt
- Kiadványok: Budai Krónika
- Thuróczy János: A magyarok krónikája

Értékelése

- Belső rend megteremtése: az ország gazdasági, társadalmi erőit össze tudta fogni
- Külső veszély elhárítása: török megállítása
- Életműve személyéhez, az általa teremtett rendszerhez kötődött